

Linked Data a jazyk RDF

prof. Ing. Vojtěch Svátek, Dr.

Zimní semestr 2018

<http://nb.vse.cz/~svatek/rzzw.html>

Osnova přednášky

- Strukturovaná data na webu - přehled
- Principy Linked Data
- Jazyk RDF
 - Hlavní syntaxe
 - „Slovníkový“ jazyk RDFS, nejpoužívanější slovníky
 - Dotazovací jazyk SPARQL
- Podrobněji <http://linkeddatabook.com>
 - kap. 1 a 2

Jak využít potenciál webu?

- Vystavit **otevřená, strukturovaná, propojená** data!
- Současnost:
 - Běžné dokumenty (zvl. psané volným textem) jsou otevřené a propojené, ale nestrukturované
 - HTML sice může dodat určitou strukturu, ale prezentační aspekt se v ní mísí se sémantickým (trochu se to zlepší využitím mikroformátů a zejména *mikrodat...*)
 - Některá data (zvl. veřejné správy) mohou být na webu otevřená, ale jsou nepropojená, a jejich struktura dokonce často není „rozumně“ strojově zpracovatelná (např. v PDF)
 - Webová API poskytují data strukturovaná, ale nepropojená, a otevřená jen v míře, jakou dovoluje omezené rozhraní... *nově jsou populární i grafové jazyky*

Jak strukturovaně reprezentovat data?

- Tabulková reprezentace
 - RDB, XLS, tabulky v HTML apod.
- Stromová reprezentace
 - Hierarchické DB (historicky), XML, OODB?
- Síťová reprezentace
 - Síťové DB (historicky), cizí klíče v RDB, konceptuální grafy (aj. umělá inteligence), **RDF**
- *Jsou na sebe (částečně) převoditelné*
- *Nelze paušálně preferovat jednu z nich!*

Tabulky

- + Efektivně indexovatelné
- + Přehledné
- - Rigidní
- - Neúsporné

- *Objekty popsané pevnou, vnitřně nečleněnou množinou vlastností*

Stromy

- Stále ještě přehledné
- + Flexibilnější
- - Hůře indexovatelné

- *Objekty popsané vnitřně členěnou množinou vlastností, některé mohou být nepovinné*
- *Objekty složené z jiných objektů*

Sítě (orientované grafy)

- + Nejflexibilnější, nejbližší reálnému světu
 - + Lze snadno slučovat
 - - Nepřehledné (obtížná vizualizace)
 - - Nejednoznačně zapisovatelné (odkud začít?)
 - - Špatně indexovatelné – horší škálovatelnost
-
- *Vztahy mezi reálnými objekty a vlastnosti těchto objektů (pokud možno vnitřně nečleněné...)*

Které požadavky jsou na webu nejdůležitější?

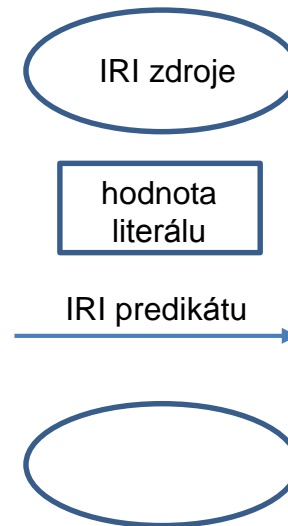
- **Flexibilita** a možnost data **slučovat** – web se dynamicky mění!
- Odrážet **realitu** – různé subjekty a skupiny mohou mít různé konvence, jak zapisovat data, ale realita za tím je (často) stejná
- **Škálovatelnost** – web je obrovský
 - Ale lze ho rozložit na menší subdomény
- **Srozumitelnost, přehlednost** – web určen pro lidi (?)
 - Ale k „datovému“ webu budou primárně přistupovat především aplikace, které uživatele od reprezentace odstíní

RDF jako datový model

- Nastudovat z knihy, Kap. 2.4
- Vhodné projít i <http://www.w3.org/TR/rdf-primer/>
- V předmětu se soustředíme na zápis ve formátu (serializaci) **Turtle**, ev. grafický zápis
- Česká terminologie:
 - Trojice (triplet): subjekt, predikát, objekt
 - Zdroje s identifikátorem vs. literály;
anonymní zdroje (s lokálním identifikátorem, „prázdné uzly“ – blank nodes)

Grafická notace RDF

- Existují variace, v rámci předmětu budeme používat tuto:
 - zdroj s identifikátorem IRI
 - literál
 - predikát
 - zdroj s lokálním identifikátorem (blank node)

Původ „blank nodes“

(informativně)

- Objekt, který nemá ustálený identifikátor
 - „Existenčně kvantifikovaná proměnná“, např.
něco, co má hodnotu vlastnosti foaf:name rovnu literálu “Ora Lassila”
 - Z hlediska *publikování* dat (ať už veřejně, nebo dlouhodobě v rámci interního repozitáře) je takový pohled překonaný: je lepší zavést nový globální identifikátor než nemít žádný (resp. jen lokální v dokumentu)
 - Smysl mají *interní, dočasné* anonymní zdroje – v rámci dotazu SPARQL, nebo v průběhu procesu přípravy dat (ETL) před publikováním
- Shluk hodnot určité vlastnosti objektu
 - Např. cena výrobku (zahrnující hodnotu, měnu, časovou platnost) nebo adresa (zahrnující město, ulici, ...)
 - Anonymní zdroj zde zastupuje vnitřní uzel *stromu* hodnot
 - V tomto případě lze použití anonymního zdroje akceptovat – indikuje, že shluk je určen „na jedno použití“ a vydavatel dat nepředpokládá jeho odkazování zvenku (otázka ovšem je, nakolik toto lze předjímat)

Principy Linked Data

- Používat IRI jako globální identifikátory objektů
- Používat IRI dohledatelná (dereferencovatelná) pomocí HTTP
- Na dané adrese poskytnout užitečné informace o objektu („resource descriptions“)
 - Zejména okolí objektu z hlediska grafu RDF – **hodnoty** datových vlastností a (typované) **vztahy** k jiným objektům
- Informace o objektu budou zahrnovat i jeho vztahy k jiným objektům
 - Tj. i možnost navigace dál, včetně jiných **datasetů**

Další technologické postupy

- Negociace obsahu – HTML vs. RDF
 - Pro lidi vs. aplikace, pomocí hlavičky v HTTP
- Odlišení „neinformačních zdrojů“ (reálných, nebo i abstraktních objektů „nevisících“ na webu) a (webových) informačních zdrojů při dohledávání
 - Návratový kód *303 See Other*, nutnost druhého požadavku
 - Identifikátor fragmentu v rámci dokumentu (tzv. „# IRI“)
 - Pro kompaktní zdroje, např. slovníky RDFS/OWL
- „Cool IRIs“ – vše je poznat „na první pohled“
 - Osoba: <http://www.example.com/id/alice>
 - Homepage: <http://www.example.com/people/alice>
 - Data v RDF: <http://www.example.com/data/alice>

Serializace RDF

- Turtle
- RDF/XML
- RDFa
- N-Triples
- JSON-LD
- *Notation3 (N3) – velká vyjadřovací síla, spíš „znalostní“ než datový jazyk*

Serializace RDF

- **Turtle**
 - lidsky čitelné, SPARQL ruční tvorba dat (zvl. slovníků)
- **RDF/XML**
 - první standardizovaná serializace, vhodná jen pro strojové zpracování (zvl. pokud se používají XML nástroje)
- **RDFa**
 - možnost zanořování RDF do atributů HTML/XML
 - populární popis (vč. základů RDF, FOAF, atd., s drobnými neaktuálnostmi) viz <https://www.youtube.com/watch?v=ldl0m-5zLz4>
- **N-Triples**
 - nejjednodušší syntaxe (→ parsing), neúsporné, ale pro přenos lze zkomprimovat
- **JSON-LD**
 - na vzestupu, oblíbený u programátorů, populární úvod viz <https://www.youtube.com/watch?v=vioCbTo3C-4>

Příklad v Turtle (veřejná zakázka)

@prefix dc: <http://purl.org/dc/terms/> .

@prefix pc: <http://purl.org/procurement/public-contracts#> .

deklarace použitých
slovníků

...
<http://www.city.com/PC/12345678> a pc:Contract;
dc:title "Whips for police"@en;
dc:description "Detailed description of a public contract for police supplies."@en;
pc:procedureType pc:Open;
pc:kind pc:Supplies;
pc:referenceNumber "1234567890";
pccz:limit pccz:UnderLimit;
pc:lot <http://www.city.com/PC/12345678-1>;
pc:attachment <http://www.city.com/PC/12345678.pdf>;
pc:publicationDate "2012-01-01"^^xsd:date;
pc:tenderDeadline "2012-01-10"^^xsd:date;
pc:startDate "2012-03-01"^^xsd:date;
pc:durationDays "31"^^xsd:positiveInteger;
pc:estimatedEndDate "2010-03-31"^^xsd:date;
pc:numberOfTenders "2"^^xsd:nonNegativeInteger;
pc:awardDate "2012-02-01"^^xsd:date;
pc:actualEndDate "2012-05-31"^^xsd:date;
pc:cancellationDate "2012-04-30"^^xsd:date.

Příklad v Turtle (veřejná zakázka)

@prefix dc: <http://purl.org/dc/terms/> .

@prefix pc: <http://purl.org/procurement/public-contracts#> .

...

<http://www.city.com/PC/12345678> a pc:Contract;

dc:title "Whips for police"@en;

dc:description "Detailed description of a public contract for police supplies."@en;

pc:procedureType pc:Open;

pc:kind pc:Supplies;

pc:referenceNumber "1234567890";

pccz:limit pccz:UnderLimit;

pc:lot <http://www.city.com/PC/12345678>;

pc:attachment <http://www.city.com/PC/12345678.pdf>;

pc:publicationDate "2012-01-01"^^xsd:date;

pc:tenderDeadline "2012-01-10"^^xsd:date;

"2010-03-01"^^xsd:date;

"1"^^xsd:positiveInteger;

pc:estimatedEndDate "2010-03-31"^^xsd:date;

pc:numberOfTenders "2"^^xsd:nonNegativeInteger;

pc:awardDate "2012-02-01"^^xsd:date;

pc:actualEndDate "2012-05-31"^^xsd:date;

pc:cancellationDate "2012-04-30"^^xsd:date.

Slovníková
třída

Literály s jazykovým
tagem

Slovníkové instance
nepřímo vyjadřující typ

Literál interpretovaný
defaultně jako xsd:string

Slovníková vlastnost +
instance z jiného jmenného
prostoru (deklarace prefixu
zde vynechána) – přídatný
modul slovníku pro české
prostředí

Vztah mezi objekty
(zakázka k podzakázce)

IRI (tj. URL) „informačního zdroje“
vystaveného na webu,
dereferencuje se přímo

Slovníky (schémata, ontologie) RDF

- Definují **vlastnosti** (predikáty), **třídy zdrojů** a vyčleněná **individua** pro určitou tématickou oblast
- Příklady populárních slovníků používaných *napříč* datasety
 - **Dublin Core** – vlastnosti dokumentů
 - **FOAF** – vlastnosti osob a jejich vzájemné vztahy
 - SIOC – zapojení lidí do online komunit
 - DOAP – softwarové projekty
 - GoodRelations – e-commerce
 - **SKOS** – terminologické stromy
 - **schema.org** – „všezahrnující“ slovník původně vyvinutý pro značkování webových stránek s ohledem na vyhledávače
- Zdroj se přiřadí ke třídě pomocí predikátu **rdf:type** (v Turtle „a“)

Dotazování do RDF

- Jazyk SPARQL
 - Sada standardů W3C přístupných z <https://www.w3.org/TR/sparql11-overview/>
 - Dotazovací jazyk
 - Manipulační jazyk (SPARQL UPDATE)
 - Sada výstupních formátů (XML, JSON, CSV, TSV)
 - ... a další zdroje
 - Ve své „grafové“ části využívá Turtle

Různé služby

- Validace Turtle (a SPARQL):
<http://sparql.org/>
- Dohledání URL pro obvyklé prefixy:
<http://prefix.cc>

JSON-LD

- Lze vytvářet mj. pomocí editoru

<https://editorsnotes.github.io/edit-with-ld/>